

JEDNA

Otec připlul do Švédska jednoho letního dne, právě se schylovalo k dešti.

Válka skončila sotva před třemi týdny.

Vál zuřivý severní vítr, loď se zmítala na vodách Baltského moře směr Stockholm, bičovaly ji dva až tři metry vysoké vlny. Otce umístili do spodního podpalubí. Lidé leželi na slavnících a křečovitě svírali své postele, jak se v tom strašném vlnobití snažili něčeho přidržet.

Od vyplutí neuplynula snad ještě ani hodina, když se otci udělalo zle. Nejdřív jen vykašlal krvavou pěnu a otočil se na bok, ale pak začal chropět tak hlasitě, že jeho agónie téměř přehlušila i údery vln narážejících do trupu lodi. Jelikož otec beztak patřil mezi těžké případy, ležel v první řadě, hned vedle kyvných dveří. Vzápětí popadli jeho útlé tělo dva námořníci a přenesli ho do sousední kajuty.

Lékař neváhal. Babrat se s nějakými prostředky na utišení bolesti, na to nebyl čas. Vzal pořádnou jehlu a vrazil mu ji do hrudníku, pěkně mezi žebra. Bylo pouze věci náhody, že se strefil do správného místa. Zatímco lékař odstraňoval otci z pohrudniční dutiny půl litru tekutiny, dorazil odsávací přístroj. Injekční stříkačka byla vyměněna za umělohmotnou hadičku a pomocí sacího zvonu z hrudního koše rychle odsáli dalšího snad půldruhého litru výpotku.

Otci se udělalo lépe.

Kapitán, kterého mezitím informovali o úspěšné záchraně akci, prokázal tomu vážně nemocnému muži zvláštní milost. Nechal ho zabalit do tlusté deky a posadit na palubu. Nad temně šedou vodou se stahovala kupovitá mračna. Kapitán v dokonalé uniformě stál vedle otcova lehátka.

„Mluvíte německy?“

Otec přikývl.

„Gratuluji vám k záchraně.“

V příhodnější době by takto mohla začít poučná debata. Kdyby byl otec ve stavu způsobilém k džentlmské konverzaci. Takhle však stěží dokázal naznačit svou ochotu spolupracovat.

„Žiju.“

Kapitán si otce, který ležel pod ním, lépe prohlédl. Popelavě šedá kůže těsně lnula k lebce, oční panenky byly zvětšeny deformujícími čočkami brýlí a za rty zela obrovská temná dutina. Otec v té době už takřkajíc neměl vlastní zuby. Co přesně se stalo, nevím. Možná se to přihodilo tak, že tři urostlí katani zmlátili v protiletectkém krytu jednoho vychrtlíka do bezvědomí. Možná visela ze stropu jediná žárovka bez objímky. Možná jeden z těch do půl těla vysvlečených ranařů držel v ruce žehličku a několikrát s ní vězně s propadlým hrudníkem, mého otce, udeřil do obličeje. Podle oficiální, lakonické verze přišel o většinu zubů v káznici na Markétině okružní třídě v roce 1944.

Ovšem tady a teď doopravdy žil, dýchal, i když trochu sípavě, a jeho plíce příčinlivě zpracovávaly svěží slaný mořský vzduch.

Kapitán se podíval dalekohledem před sebe.

„Přistaneme na pět minut v Malmö.“

Do toho otci opravdu nic nebylo. Kromě něj přepravovali z Lübecku do Stockholmu další dvě stě dvacet čtyři nemocné v mimořádně špatném stavu. Někteří z nich by měli radost jen z toho, kdyby se jim kapitán zaručil, že dorazí do cíle. Několikaminutová zájízka do Malmö byla těmto páriům zcela lhostejná. Ovšem kapitán, jako by podával hlášení nadřízenému úřadu, pokračoval:

„Dostal jsem příkaz rádiem. Tato zastávka v mém cestovním plánu nebyla.“

Zahoukala lodní siréna. Za vodní parou se rýsovaly doky přístavu v Malmö. Otcí kroužilo nad hlavou hejno racků.

Přistáli na samém konci mola. Dva námořníci se spustili na pevninu a rozběhli se po vlnolamu směrem k přístavu. V rukou měli

prázdný košík s uchy podobný těm, v jakých podle otcových vzpomínek tahávaly zamračené pradelny na půdu špinavé prádlo.

Konec mola byl oddělen závorou, za kterou čekaly ženy s jízdnicími koly. Bylo jich snad padesát. Nehybná, němá skupina. Mnohé z žen měly na hlavě černý šátek, stály a svíraly řídítka svých bicyklů. Havrani dřepějící na větvi.

Dva námořníci doběhli až k závoře. Teprve teď si otec všiml, že na řídítkách kol jsou zavěšeny různé balíčky a košíky. Kapitán vzal otce kolem ramen.

„Akce jednoho posedlého rabína. Podal si inzerát v ranním tisku. Napsal v něm, že připlujete touhle lodí. Dokonce se mu podařilo dosáhnout toho, abychom tu přistáli.“

Ženy balíčky rychle naskládaly do košíku. Jedna z nich, jež stála kousek opodál, pustila řídítka, takže kolo spadlo na zem. Otec ten kovový úder, dopad kola na čedičovou dlažbu, slyšel až na lodi, což se na takovou vzdálenost zdálo zřehla nemožné. A přesto když tuto scénu později mnohokrát líčil, ono bříknutí nikdy nevynechal.

Jakmile námořníci všechno vybrali, rozběhli se zpátky k lodi. Otcí ten obraz navždy utkvěl v hlavě: nezvykle prázdné molo, dva námořníci vlekoucí košík a vzadu, jakoby rámeček oné scenerie, podivný útvar strnulých ženských s bicykly.

V balíčcích bylo pečivo, které upekly neznámé švédské ženy při příležitosti toho, že do Švédska dorazili pářiové. Otec převracel křehké, měkké pečivo v bezzubých ústech. Cítil chuť vanilky a malin.

„Švédsko vás vítá.“ Něco v tom smyslu zamumlal na odchodu kapitán, když se vracel ke své práci, a loď opět odrazila od břehu.

Otec zobal sladkosti. Na nebi mezi mraky prolétl dvojplošník a na jejich počest jim nad hlavami opsal dva kruhy. Otec začínal mít pocit, že skutečně žije.

•

Sedmého července 1945 už otec ležel v pokoji pro šestnáct pacientů v nemocnici ve vesničce jménem Lärbro v kraji Gotland, zády

se opíral o polštář a psal dopis. Okny pronikaly dovnitř zlatavé paprsky slunečního světla. Mezi lůžky poletovaly sestřičky v chrastivě naškrobených blůzách, s bílými čepci a v plátěných sukních, které sahaly až na zem.

Otec měl překrásný rukopis: úhledná písmena, elegantní klíčky, kratičké mezery mezi slovy. Jakmile dopis dopsal, našel obálku, zalpil ji a zavřené psaní opřel o skleněný džbán s vodou, který stál na nočním stolku. O dvě hodiny později vzala obálku ošetřovatelka jménem Katrin a společně s dopisy ostatních pacientů ji podala na poštu.

Tou dobou ještě mohl otec vstávat z nemocničního lůžka pouze výjimečně. Jedenáct dní po zmíněné události si už však mohl sednout na chodbě nemocnice v Lärbro. Někde si opatřil útlý sešit, na jehož čtverečkové listy si prepisoval všechna jména. Protože i jemu dopoledne přišel dopis, rovnou od Švédského úřadu pro evidenci uprchlíků. V zásilce bylo sto sedmáct ženských jmen a adres. Otec držel v rukou poštovní adresy sto sedmácti mladých žen, paní a dívek, do nichž se v nejrůznějších nemocničních barácích po celém Švédsku snažili vdechnout život.

V té době už měl za sebou dramatické sdělení, ke kterému došlo o pár dnů dříve.

•

Otec se přitiskl k vnitřní straně rentgenu a snažil se nehýbat. Lindholm na něj volal z vedlejší místnosti. Primář byl dvoumetrový čačoun a mluvil legračně maďarsky. Takřka nedělal rozdíl mezi dlouhými samohláskami, všechny vyslovoval tak, jako kdyby během řeči nafukoval balonek. Nemocnici v Lärbro primář řídil dvanáct let a lámanou maďarštinou vládl takhle fortelně díky svojí manželce. Marta, žena neuvěřitelně drobné postavy – otec hádal, že nemůže v žádném případě měřit víc než metr čtyřicet –, pracovala rovněž v Lärbro, jako ošetřovatelka.

„Zadržet dech! Nemrskat sebou!“

Cvaknutí, zabzučení, rentgenový snímek byl hotový. Otec mohl svést ramena.

Lindholm už stál vedle něho. Díval se útrpně, ani ne tak na něj, jako spíše někam jemu nad hlavu. Otec se svým propadlým hrudníkem postával ještě pořád vysvlečený do půl těla vedle rentgenu, jako by se už nikdy nemínil obléknout. Brýle se skly tloušťky popelníků se mu trochu zamžily.

„Jaké je vlastně vaše povolání, Miklósi?“

„Byl jsem novinář. A básník.“

„Vida! Inženýr lidských duší. To je hezké.“

Otec přešlápl z jedné nohy na druhou.

Byla mu zima.

„No tak se oblékněte, co stojíte?!“

Otec se odšoural do rohu místnosti a oblékl si kabátek od pyžama.

„Je to špatné?“

Ani teď se na něj Lindholm nedíval. Vydal se do své pracovny, mávl na otce, aby ho následoval, a jen tak mimochodem zabručel:

„Je.“

Lékařův pokoj měl výhled do zahrady. Ostrov Gotland se za takovýchto teplých podvečerů v polovině léta skvěl mosazným světlem, které zalévalo krajinu v nepochopitelném úhlu. Temná hněď nábytku vyzářovala důvěrnost a bezpečí.

Otec seděl v pyžamu v koženém křesle. Naproti němu, na druhé straně psacího stolu, se vypínal Lindholm, už jen ve vestě. Ustaraně se prohrabával lékařskými nálezy. I když to nebylo potřeba, rozsvítil stolní lampičku se stínidlem v barvě mořských řas.

„Kolik teď máte kilo, Miklósi?“

„Čtyřicet sedm.“

„No vidíte. Jde to jako po másle.“

Touto poznámkou narážel na to, že se otcovu tělesnou váhu podařilo díky drastické vykrmovací kúře zvednout během několika týdnů z devětadvaceti na čtyřicet sedm kilo. Otec si rozepínal a zapínal kabátek od pyžama. Bylo mu velké, plاندalo na něm.

„Kolik jste měl nad ránem teplotu?“

„Třicet osm dva.“

Lindholm hodil nálezy na stůl.

„Nebudu vás dál natahovat. Tak se to říká? Teď už jste dost silný na to, abyste se vypořádal s fakty.“

Otec se usmíval. Prakticky všechny zuby měl z falešné platiny. Takhle falešná platina byla lékařská slitina odolná proti kyselinám, ohybná a levná. Hned druhý den poté, co otec dorazil do Lärbro, jej navštívil zubní lékař, udělal mu otisky a pustil se do práce. Upozornil ho, že dostane dočasný chrup, jenž bude spíš praktický než estetický. A pak mu natotata zabudoval do úst tuhle železářnu. Otci úsměv byl všechno, jen ne hřejivý, ale primář se i přesto přinutil, aby se na něj podíval.

„Budu věčný. Tak je to jednodušší. Zbývá vám šest měsíců, Miklósi.“

Lindholm popadl ze stolu jeden rentgenový snímek a přidržel ho proti obdélníku okna.

„Podívejte. Nakloňte se blíž.“

Otec ochotně vyskočil a nahnul se k psacímu stolu.

Lindholmovy jemné prsty putovaly zvlněnými krajinami rentgenového snímku.

„Tady, tady, tady a tady. Vidíte to, Miklósi? To všechno jsou stopy skvrnitého tyfu. A vidíte tyhle fleky? To je vaše tuberkulóza. Trvalá poškození. A bohužel neexistuje způsob, jak to napravit. Jak to zastavit. Je hrozné něco takového říct. Abych použil takový příměr ze života, ta nemoc... vám požere plíce. Říká se to takhle v maďarštině, „požrat“?“

Soustředěně si prohlíželi rentgenový snímek.

Otec se zlehka opřel o psací stůl, nebyl zrovna při síle. Nicméně přikyvoval. Naznačoval tím, jak šikovně se pan primář vypořádal se spleťovou názorností maďarštiny. „Požrat“ byl docela přesný výraz, jak bez odborných lékařských termínů znázornit onu nepřiliš vzdálenou budoucnost.

Dědeček z otcovy strany měl před válkou v Debrecíně knihkupectví. Obchod se krčil v podloubí Biskupského paláce, v samém centru

města, jen několik minut procházkou od hlavního náměstí. Jelikož se dvůr jmenoval Gambrinus, bylo tak také pojmenováno i knihkupectví. Sestávalo ze tří úzkých, vysokých místností. Otcův otec v něm prodával rovněž kancelářské potřeby a knihy si zde bylo možné také půjčovat. V tomto obchodě, na horním konci dlouhého dřevěného žebříku, přečetl otec v době dospívání celou světovou literaturu – Lindholmovu poetickou formulaci tedy zjevně dokázal ocenit.

Primář se otci podíval upřeně do očí.

„Z hlediska současného stavu medicíny vám není pomoci. Lze očekávat zlepšení. I zhoršení. Vždy budu stát při vás. Ale nechci vás balamutit. Šest měsíců. Maximálně sedm. Svírá se mi srdce. Ale taková je pravda.“

Otec se narovnal. Ještě pořád se usmíval. Radostně žuchnul zpátky do bachratého křesla. Doktor si nemohl být jist, jestli své diagnóze rozuměl, zda ji pochopil.

Jenže otce tou dobou zaměstnávaly důležitější otázky, než byl jeho život.

Dva týdny po tomto rozhovoru otce pustili na krátkou vycházku do nádherné nemocniční zahrady. Usadil se na jedné z laviček, na kterou vrhala stín hustá koruna košatého stromu.

Takřka vůbec nezvedal hlavu. Psal si své dopisy, jeden za druhým. Škrábal je tužkou, tím svým úchvatným perličkovým písmem. Seděl na zahradní lavičce a listy papíru tiskl k tvrdým deskám švédského vydání románu Martina Andersena Nexöho. Otec obdivoval Nexöho politické názory i mlčenlivou odvahu několika postav dělníků v jeho románu. Snad ho dokonce i napadlo, že velký Dán rovněž trpěl tuberkulózou a podařilo se mu z ní vyléčit.

Otec psal rychle. Dopisy zatěžoval kamenem, aby je neodnesl vítr.

Druhý den zaklepal na dveře primářovy pracovny. Počítal, že Lindholma jeho podmanivá upřímnost odzbrojí. Potřeboval lékařovu pomoc.

V podobných chvílích během dne se primář při rozhovoru s pacienty usazoval na pohovce. Na jedné straně kůží potaženého divanu seděl on v bílém plášti, na druhé otec v pyžamu.

Lindholm obracel překvapeně v rukou štos obálek.

„Obvykle se našich pacientů neptáme, s kým si dopisují a proč. Ani teď nejsem zvědavý...“

„Já vím. Beztak jsem vás do toho chtěl zasvětit, pane primáři.“

„Říkáte, milý Miklósi, že tohle tady je sto sedmnáct obálek. Vedete rozsáhlou korespondenci, gratuluji.“ Lindholm pozvedl ruce, jako by chtěl odhadnout i to, kolik kupa dopisů asi tak může vážit. „Hned řeknu sestře, ať na ně koupí známky. I nadále se na mě můžete obrátit v jakékoli materiální otázce.“

Otec v pyžamu si přehodil nohu přes nohu, aby to působilo co nejvíce neskromně. Uculoval se.

„Samé ženy.“

Lindholm nadzvedl obočí.

„A podívejme!“

„Respektive dívky. Maďarky. Debrecín a okolí. Moje rodné město.“

„Chápu,“ přikyvoval primář.

Ale nechápal to. Neměl ani ponětí, co otec s touhle záplavou dopisů zamýšlí, ale snažil se dávat najevo pochopení, koneckonců přece mluvil s odsouzencem na smrt.

Otec uvolněně pokračoval.

„Před dvěma týdny jsem se informoval o všech ženách v celém Švédsku, které se narodily v Debrecíně a okolí a teď se tady léčí. Do třiceti let věku.“

„V nemocničních barácích? To se podívejme!“

Oba věděli, že kromě Lärbro funguje v zemi ještě několik desítek dalších rehabilitačních středisek. Otec i vsedě vypjal hrud. Na svůj bojový plán byl upřímně pyšný.

„A v nich je spousta žen. Dívek, paní. Tady je jmenný seznam!“ Vynadal z kapsy kabátku od pyžama soupis. Zapýřil se. Podal Lindholmovi pracně sestavený seznam jmen, vedle kterých si kreslil x, fajfky a trojúhelníčky.

„Aha. Hledáte staré známé! Tomu jsem nakloněn!“

„Kdepak,“ vysvětloval otec s mžikajícíma očima a přitom se pořád usmíval. „Hledám ženu. Chci se oženit.“

Konečně to vyslovil. Opřel se a čekal, jaký to bude mít účinek.

Lindholmovo čelo pokryly vrásky.

„Zdá se, milý Miklósi, že jsem se posledně nevyjádřil dost jasně.“

„Ale ano, pane primáři, vyjádřil.“

„Zdá se, že mě zradil jazyk! Šest měsíců, zhruba. Tolik vám zbývá. Víte, Miklósi, pro lékaře je vždycky nejhorší muset říkat něco takového.“

„Rozuměl jsem vám dokonale, pane primáři.“